

УДК 378.4.096(477.54-25) (091):61

DOI: 10.26565/2617-409X-2018-1-01

**МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА З МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ****І. В. Белозьоров¹, М. С. Матвєєнко¹, М. І. Кириченко¹***1 - Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

У статті відображені основні історичні етапи становлення й еволюції медичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Освітлені найвідоміші науковці 19-20 ст. імена й долі, яких щільно пов'язані з Каразінським університетом. Наведено відомості про відродження й діяльність факультету в період з 1993р. до теперішнього часу.

Ключові слова: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, медичний факультет, історія, науковці, історія медицини.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна засновано 17 листопада 1804 року та урочисто відкрито 29 (17 за старим стилем) січня 1805 року.

З моменту заснування, Каразінський університет є невід'ємною частиною культурної, наукової та освітньої історії України, займаючи на протязі всього свого існування провідні позиції серед вищих навчальних закладів.

На момент відкриття Університету, у його складі був створений медичний факультет. Тому історія медичного факультету починається саме з 29 січня 1805 року, що робить його найстарішим осередком вищої медичної освіти на теренах України.

Славна історія медичного факультету Каразінського університету створила численні сторінки в історії медицини.

Перші студенти-медики з'явилися в 1809-1810 рр. Так, за перші 30 років існування медичного факультету було випущено близько 300 лікарів. Але і до цього професори факультету не витрачали часу, а викладали медичні науки слухачам з Харківського колегіуму, керівники якого завжди підтримували

університет і зокрема медичну освіту. Так, ще в 18 столітті, Харківський колегіум направляв до навчання при медичних закладах найкращих своїх учнів. Одним з таких «найкращих» учнів був Йосип Мухін, який став видатним медиком, засновником вітчизняної травматології. Ще один вихованець Харківського колегіуму, що добився успіху на ниві медицини, був Григорій Базилевич, що став першим вітчизняним клінічним професором.

У перші роки існування медичного факультету, значний вклад в його розвиток внесли:

- професор-хірург Павло Шумлянський – перший декан, один із засновників вітчизняної гістології, який сприяв розвитку медичної освіти та акушерської допомоги;
- ад'юнкт Людвіг Ванноті – перший викладач кафедри анатомії людини, що започаткував у Харкові анатомічний театр та музей;

- професор Іван Книгін (Булгаков) – родоначальник фізіологічної науки в Україні, перший професор анатомії і перший професор Харківського університету, що не був іноземцем.

Студентами, а потім і співробітниками медичного факультету були такі відомі вчені, як М.П. Трінклер, В.Я. Данилевський, В.П. Воробйов та багато інших.

Крім факультетських клінік, які беруть свій початок ще в 1814 році і в яких допомогу отримали десятки тисяч харків'ян, медичний факультет здійснював прийом і лікування пацієнтів на базі багатьох міських та губернських клінік.

Особливо довгим і плідним було співробітництво з Харківською Губернською Земською лікарнею (нині – Харківська обласна клінічна психіатрична лікарня №3), Міською Олександрівською лікарнею (1 міська клінічна лікарня) і Харківським Військовим госпіталем.

В часи війн та епідемій працівники факультету не стояли осторонь, а активно проявляли ініціативу в допомозі постраждалим.

Так, в 1854 році, під час Кримської війни, за ініціативою професорів медичного факультету, в Харкові, через який транспортувалася велика кількість хворих і поранених, створили тимчасовий госпіталь на кілька тисяч пацієнтів. Роботу в відділеннях госпіталю взяли на себе співробітники та студенти медичного факультету.

У 1877 році, у зв'язку з російсько-турецькою війною, в урочистому залі університету влаштували тимчасовий госпіталь для поранених і хворих. У бараках Червоного Хреста медичний факультет організував терапевтичну та хірургічну госпітальні клініки, в яких, крім співробітників факультету працювали також студенти.

Під час Першої світової війни, тимчасовий лазарет відкрили в біологічному корпусі Харківського університету. Завідувачем лазарету обрали професора хірургічної госпітальної клініки Юліана Пенського. Помічниками завідувача призначили студентів 5-го курсу. Роль сестер милосердя взяли на себе дружини та доньки співробітників університету.

У 1861 році, за ініціативою професора-хірурга Вільгельма Грубе, було створено Харківське медичне товариство. На той момент його підтримали, та стали співзасновниками 13 професорів медичного факультету університету. У 1910 році, за ініціативою Харківського медичного товариства було відкрито Жіночий медичний інститут, що згодом став фундаментом для створення інших медичних закладів Харкова. Першим директором цього інституту став заслужений професор Харківського університету Василь Данілевський [3,6].

У 1888 році студенти медичного факультету та співробітники факультетської клініки під керівництвом також професора Грубе брали участь в наданні швидкої допомоги та евакуації поранених з місця аварії потягу, в якому їхала царська сім'я.

За ініціативою викладачів медичного факультету в Харкові з'явилася перша станція швидкої допомоги. Ще в 1895 році приват-доцент судової медицини Емілій Беллін заснував «Гурток нічних чергувань» (потім «Товариство нічних чергувань лікарів у Харкові»). У 1909 році за ініціативою професора факультетської терапевтичної клініки Івана Оболенського було засновано товариство «Швидка допомога», серед співзасновників якого було багато професорів медичного факультету.

Медичний факультет, певним чином, був найближчий до населення, оскільки складався здебільшого з практикуючих лікарів. Нанесені на карту Харкова імена університетських медиків є безперечним доказом любові і вдячності суспільства за їхній внесок у науку і охорону здоров'я.

Наприклад, терапевт, професор кафедри лікарської діагностики Харківського університету, Петро Шатілов, здобув в народі прізвисько «професор околиць», бо безкоштовно допомагав незаможним мешканцям віддалених від центру районів міста. Безмірна самовідданість і співчуття до ближнього, проявлені цим вихованцем і співробітником медичного факультету, назавжди закріпили його ім'я в назві вулиці Шатилівській, і назві історичного району Шатилівка, де він жив і практикував [3].

Одна з вулиць Харкова носить ім'я професора Леонарда Гіршмана, відомого далеко за межами Харкова офтальмолога. Свого часу, щоб утримати знаменитість в Харкові, городяни зібрали значну грошову суму на влаштування для нього офтальмологічної лікарні, яка носить сьогодні ім'я свого першого завідувача.

Імена вчених-медиків Харківського університету, які зробили значний внесок у розвиток науки країни, носять також деякі науково-дослідні інститути. Так, Інститут проблем ендокринної патології названо на честь його засновника і першого директора Василя Данилевського, професора кафедри фізіології. Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз носить ім'я заслуженого професора Миколи Бокаріуса, час завідування якого кафедрою судової медицини ознаменувався яскравим розквітом цієї дисципліни не тільки в Україні, але і в світі. Ім'я Михайла Ситенка, випускника, а потім і співробітника медичного факультету (помічник прозектора кафедри оперативної хірургії) носить Інститут патології хребта та суглобів. Інститут радіології носить ім'я випускника медичного факультету Сергія Григор'єва, що є одним із засновників практичної і наукової рентгенології України. Ім'я нобелівського лауреата Іллі Мечникова, що був вихованцем професора фізіології і декана медичного факультету І.П.Щелкова, носить інститут мікробіології та імунології.

І це лише мала частина медиків, імена яких не перше століття прославляють наш університет.

Тож вклад працівників і навіть студентів медичного факультету в життя Харкова є неоцінним.

У складі Харківського університету медичний факультет діяв до 1920 року, давши світу видатних лікарів та науковців-медиків. У 1920 році радянською владою Харківський університет було закрито і реформовано в Вільну академію теоретичних знань, але вже без медичного факультету. У 1933 році Харківський університет відродився, але вже без медичного факультету.

Лише на початку 90-х років ХХ століття, з набуттям Україною незалежності, медичну освіту в класичному Харківському університеті було відновлено.

Так, у березні 1993 року в Університеті за ініціативою ректора, професора Івана Євгеновича Тарапова та першого декана медичного факультету, професора Миколи Івановича Яблучанського було відроджено, та урочисто відкрито наш факультет.

На сьогодні медичний факультет є одним з провідних навчальних закладів, де готують висококваліфікованих лікарів європейського рівню. Важливою особливістю медичної освіти у стінах Каразінського університету є високий рівень знань в області фундаментальних наук, які отримують студенти практично на всіх факультетах класичного університету, що дозволяє

випускникам нашого факультету легко інтегруватися у сучасну систему охорони здоров'я та проводити клінічну практику на високому рівні в умовах стрімкого науково-технічного прогресу.

В цей час на медичному факультеті отримують вищу медичну освіту понад 4500 студентів із 60-ти країн світу.

Високий рівень підготовки фахівців у сфері охорони здоров'я підтверджується високим попитом на випускників медичного факультету. Студенти нашого факультету регулярно беруть призові та перші місця на республіканських, міжнародних конференціях та з'їздах.

Висока якість вищої медичної освіти забезпечується насамперед потужним науково-педагогічним колективом, до складу якого входять провідні клініцисти та науковці України. Так, на факультеті наукову, педагогічну та клінічну діяльність ведуть 370 викладачів. З них понад 40 професорів, та 150 доцентів, які працюють на 13 кафедрах, що базуються на 35-ти клінічних базах м. Харкова, кожна з яких є фаховим науково-клінічним та педагогічним центром державного значення.

На факультеті проводиться багато науково-дослідних робіт, метою яких є вирішення актуальних проблем сучасної медицини. З часів відродження медичного факультету, захищено понад 100 кандидатських та 25 докторських дисертацій. Загальна кількість наукових публікацій перевищує 3000.

Наші науковці отримали більше 250 патентів та стали організаторами біля 200 науково-практичних конференцій.

Не дивлячись на значні успіхи та стрімкий розвиток, адміністрація та колектив медичного факультету не зупиняються, та будують нові плани на найближче майбутнє. Так, вже найближчим часом з'явиться унікальний симуляційний центр, робота якого дозволить наблизити практичну частину навчання майже до реальних умов. Також, в цей час ведуться роботи по створенню університетської клініки, де студенти отримають можливість опанувати медичну науку в реальних клінічних умовах. Найближчим часом у розпорядженні студентів медичного факультету з'явиться велика читальна зала з сучасною навчальною та науковою літературою.

Таким **був** колись, таким **є сьогодні** і ще кращим **стане** в майбутньому медичний факультет Харківського університету.

Список літератури

1. 100-летие Харьковского научного медицинского общества 1861–1961. — К.: Здоров'я, 1965. — 260 с.
2. В.Н.Каразін. Діалоги у часі й просторі: дослідження і матеріали / Уклад. О.І. Вовк, С.М. Куделко; наук. ред. проф. С.І. Посохов. // Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна. — 2015. — С. 272.

3. Залюбовский В.И. Кафедра хирургических болезней каразинского университета: прошлое и настоящее / Залюбовский В.И. // Серия «Медицина». – № 16. – 2008. – С. 5-8.
4. Лебедев А.С. Харьковский коллегіум как просветительный центр слободской Украины до учреждения в Харькове университета. М.: В университетской типографии, 1886. 103 с.
5. Медицинский факультет харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805-1905) / под. ред. Скворцова И.П., Багалия Д.И. // Харьков «Печатное дело». – 1905-1905. – С. 314.
6. Павлова Т.Г. Негосударственная высшая школа Харькова в начале XX века: Монография / Павлов Т.Г. // Харьков: Издательство «Сага». – 2012. – С. 408.
7. Проценко Е.С., Кириченко М.И., Ремнева Н.А., Падалко В.И. Кафедра общей и клинической патологии: от истоков к современности / Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина; Под ред. В.Н.Савченко. Х.: Изд-во ХНУ им.В.Н.Каразина, 2016. 187 с.: ил., портр.
8. Харьковское медицинское общество 1861–1911. Очерки его 50-летней деятельности. — Харьков, 1913. — 539 с.
9. Яблунчанський М.І. Доторкнемося до історії відродження факультету / Яблунчанський М.І. // ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 1997. – 13с.
10. Матеріал промови декана медичного факультету Белозьорова І.В., присвяченої 213-річчю із дня заснування та 25-річчю від дня відродження медичного факультету Харківського національного університету В. Н. Каразіна.

V.N KARAZIN KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY SCHOOL OF MEDICINE FROM PAST TO FUTURE

I. V. Belozorov, M. S. Matvieienko, M. I Kyrychenko.

The article presents the main historical stages of the formation and evolution of the School of medicine of V.N Karazin Kharkiv National University. The most famous scientists of the 19th and 20th centuries are covered. Their names and fates are closely associated with Karazinsky. The information about the revival and activity of the faculty from 1993 up to the present time is given.

Key words: V.N Karazin Kharkiv National University, School of medicine, history, academics, history of medicine.